

Merre jártunk?

Orionida - hétvége Jaseňinán

A meghívás előzménye egy nyári ifjúsági észlelőtábor, amelyet a szlovák amatőrcsillagászok rendeztek Besztercebányán. Ezen a rendezvényen az Uránia Csillagvizsgáló két magyar résztvevőt delegálhatott, az egyik Mizser Attila volt, aki jó kapcsolatot alakított ki szomszédainkkal, ezen belül a rimaszombati csillagvizsgáló amatőrgárdájával. Résztvett később a rimaszombatiak Perseida-táborán is, és az itteni meteormegfigyelők szíves meghívását tolmácsolta hazai észlelőink számára, október végére.

Nehéz döntés előtt álltunk, hiszen az említett hétvégére esett az Orionidák maximuma, és minden észlelés értékesnek számít az IHW-program szempontjából. Meteorészlelésünk bizonyos "megreformálásának" időszerű kérdései, ill. a néhány héttel előbb megrendezett ondřejov-i látogatásunk /beszámoló róla később/ nyomán felmerült gondolatok megbeszélésére viszont nagyon jó alkalomnak ígérkezett a találkozó. A "hirtelen szervezés" következtében mindössze négyen - Horváth Ferenc, Mizser Attila, Spányi Péter és e sorok írója - tudta vállalni a vendégsereg nemes szerepét, bár szlovák barátaink többünkre számítottak.

A távolsághoz képest hosszú vonatkozás után jutottunk Losoncra, majd tovább Zlatnora Horváth Feri csak némi nehézségek után lépete át a határt, és csak másnap tudott társaságunkhoz ismét csatlakozni. A zlatnoi vasúti megállóban fogadott bennünket Pósa Ottó, a rimaszombati csillagda egyik munkatársa, aki nagyon jól beszélvén magyarul a házigazda szerepét vállalta. A tábort, amelyre a szíves meghívást kaptuk, a csillagvizsgáló szervezte a zlatnoi üvegyár segítségével az Orionidák vizuális, fotografikus és teleszkopikus, szervezett észlelésére. Helyszíne az üvegyár kiválóan berendezett vállalati üdülője a Jaseňina nevű hegyen, mintegy 950 m magasságban. Megérkezésünkkor már gyülekezett a Szlovákia más részéből érkezett észlelőgárda. A helyszínre két terepjáró szállította fel a társaságot: egyik a rimaszombati csillagvizsgáló saját terepjárója, a másik a zlatnoi üvegyaré volt.

A vidék csodálatos természeti környezetként él emlékezetünkben. Az ős szín pompája, a kristálytisza patakok vize, a kirándulások,

"gombatúrák" élménye kárpótolt valamelyest a jobbára felhős, borult égboltért. Pedig tiszta idő esetén lehetett volna látni délen a Mátra, Bükk hegyvonulatát /80-100 km/, sőt a nyári tábor alkalmával távcsővel Piszkéstető kupolái is csillogtak a napfényben. Az erdön-mezőn léptenyomon gombákba botlottunk, elsősorban ízletes Özlábgombát és pöfeteget szedtünk, hogy kiváló gasztronómiai ismeretekkel is megáldott vendéglátóink serpenyőiben a legváltozatosabb, szintén a környéken szedett fűszerekkel ízesített finomságokká váljanak.

A tábor csütörtökön /október 18-án/ kezdődött és egy hétig tartott. A legtöbb észlelő hétvégén gyűlt össze: meteorészlelésben jártas és kevésbé jártas amatőrök, közel 25-en. A résztvevők összetétele, nemek szerinti eloszlása a hazaiakhoz hasonló. A terepjárók műszereket is szállítottak fel, két 10x80-as és egy 25x100-as /!/ binokulár-monstrumot, a rimaszombati csillagda távcsöveit a teleszkopikus munkához.

A táborban töltött két éjszaka - P/Sz és Sz/V - az időjárás szempontjából kedvezőtlenül alakult. Az elsőt teljesen borult ég fogadott bennünket, a környezet sötétsége némi irigylést váltott ki belőlünk. Az éjjél utáni tartó virrasztás nem hozott eredményt, pechünkre ez az éjszaka Magyarország felett nagyjából ragyogóan derült volt, az Orionida-észlelések tetemes része ekkor történt. A másnap este bíztabban indult. A felhőrések között alkonyatkor megpillanthattuk az élesen ragyogó Vénuszt, alig 5° magasan. Később azonban gyorsan beborult. Esmecserével, lakmározással töltöttük az időt, miközben egy-egy "órszem" 5-10 percenként ellenőrizte az ég állapotát.

Hajnali egy után, amikor a társaság egy része már elszenderült, váratlanul rövid idő alatt kiderült. Az üdülő néhány percen belül amolyan riadóztatott laktanyához kezdett hasonlítani: emberek rohangáltak felfújt gumimatracokkal, térképekkel és vonalzókkal, távcsövekkel, forgószelekkel felszerelt fényképezőgépekkel. A káoszól alig negyed óra alatt az észlelésre kész, fegyelmezett társulat kerekedett ki. A megfigyelők egy része az IHW-program szerinti vizuális /kizárólag számlálásos/ módszerrel észlelt, mások a már említett binokulárokkal teleszkopikus meteorozást végeztek a radiáns környezetében, néhányan pedig a fényképezőgépeket kezelték. Ami feltűnt, az a rendkívüli észlelési fegyelem valamennyi

csoportnál, akár kezdőkből, akár tapasztalt emberekből állt. Néha - amíg nem sikerült teljesen "ráhangolódni" a szigorú munkatempóra - kaptunk néhány baráti feddő szót, jogosan!

Mi egyik csoport munkájába sem kapcsolódtunk be közvetlenül, hanem a szlovák amatőrök által is használt gnomonikus vetületű észlelőtérképet és módszert akartuk kipróbálni. /A rövidesen megjelenő új meteormegfigyelő térkép is ilyen gnomonikus vetületű lesz./ A hazai módszerhez viszonyítva szomszédaink jóval több jellemzőt jegyeznek fel egy-egy meteorról. Az adatok egy része azonban elsősorban ellenőrzési célokat szolgál. Így pl. a meteor általános jellemzői /fényesség, sebesség, nyom/ mellett feljegyzik a mozgás irányát, helyzetét, távolságát is az adott térképrészlet közepéhez viszonyítva, valamint a hosszát és a berajzolás megbízhatóságát is. Az említett éjszakán a derültség sajnos nem tartott tovább háromnegyed óránál.

Ottlétünk alatt sokszor folytattunk ezsmecserét Pósa Ottó közvetítésével a többiekkel. Az amatőrök körében Szlovákiában a másik legnépszerűbb terület a fedési változók megfigyelése. /Mizser igyekezett más típusokat is népszerűsíteni./ Elemezgettük amatőrcsillagászatunk eltérő vonásait, észlelési, szervezési tapasztalatokat cseréltünk. Csehszlovákiában az amatőrmozgalom tapasztalataink szerint sokkal nagyobb anyagi és eszmei támogatást kap. Számos vidéki csillagvizsgáló működik, amatőrcsillagász munkatársai "hivatásosak", azaz - megfelelő tanfolyam elvégzése és vizsga után - tevékenységükért fizetést kapnak. A felszereltség is megirigyelendő, a csillagdák főműszerei 20-30 cm átmérőjűek, és az említett 8-10 cm-es binokulárok sem ritkaságszámba menők. A saját terepjárót már említettük, de pl. a használatos meteorészlelő térképeket is saját nyomdagépeiken nyomtatják a csillagdák.

A számunkra nagyon tanulságos kirándulás vasárnap délután ért véget, rendkívül tiszta és nagyon meleg, napfényes időben indulunk vissza. Sajnos Budapesten borult idő várt bennünket, Jaseňinán viszont a hét többi részén valószínűleg hasznos munkával tölthettük. Kárpótoltak bennünket a szerzett tapasztalatok, melyeket meteormegfigyelő munkánk "megreformálásához" gyűjthettünk.

TEPLICZKY ISTVÁN

